

Brez tragike.

Spisal dr. Ivo Šorli.

ila sva v gledišču, potem pa sva šla v kavarno ter sedla na svoj prostor. Vzela sva vsak svoj list v roko ter se zatopila vanj.

„Čudno, da nocoj ni nobenega!“ je zamrmral čez nekaj časa.

„Najbrže so še v gostilni ali pa so šli že domov, saj bo kmalu polnoči,“ sem odgovoril ter čital dalje.

Bilo nas je kakih deset v tem tujem mestu, zato smo se čutili vezane drug na drugega ter pogrešali vsakega, ki ga ni bilo en večer med nami. Tudi drugače smo se dobro umeli, a posebno nagnjenje sem čutil samo do profesorja Jelenca, ki mi je sedel nocoj nasproti. Bil je sicer mnogo starejši od mene, a postala sva si vendar prava prijatelja, ker sva se skoraj v vsem čudovito strinjala. Često sva presedela v kavarni do ranih ur v užitekopolnem pomenkovanju, ko se dva sorodna si človeka takorekoč zagrizeta drug v drugega, da ne moreta narazen. Zato sva tudi ljubila kavarno bolj nego gostilno, kjer je vse preveč profano šumno, da bi se mogla človeku duša odpreti. Tu pa sva se stisnila v svoj kotiček, in če se nama ni dalo govoriti, sva lahko mirno čitala brez onega neprijetnega občutka v gostilni, da človek mora govoriti.

Segel sem ravno po drugem listu, ko so se vrata odprla in se je prikazal na pragu policijski nadzornik, ki sem ga videl pogostoma v kavarni. Stopil je k upokojenemu majorju pri najbližji mizi ter mu začel nekaj z važnim obrazom pripovedovati. Na majorjevem licu sem zapazil veliko presenečenje in kmalu je obstopila stražnika vedno bolj naraščajoča gruča.

Tudi profesor se je ozrl tja, a bila sva oba veliko premalo radovedna, da bi bila vstala s svojih sedežev. Sicer pa je stal gospod Suler tam. Gospod Suler je bil prototip onih kavarnarskih gostov, ki sede cel dan pri eni črni kavi in hodijo od mize do mize kakor doma, z vsemi znani, ter tolmačijo svetovne dogodke ali še raje domače novice, če jih je kaj.

Naenkrat se je gruča razpustila in gospod Suler je pričel na desni od vrat. Dvoje miz, ki sta ostali ob splošnem gibanju zasedeni, je prišlo prej na vrsto, potem pa je dospel do naju.

„Ali nista še slišala, gospoda?“

„Kaj?“

„Trgovec Eimer se je ustrelil“ je izgovoril mogočno, kakor da se je on sam, in oči so se mu zasvetile.

„A — a?“

Eimerja sva poznala oba, bil je stalen gost v naši kavarni. Miren, pameten mož, ves prevzet lepega stanovskega ponosa, skratka, ideal pristnega trgovca. Zato sem začutil rahko, a resnično obžalovanje v srcu.

„In zakaj?“ sem vprašal.

„Ženo je baje zasačil z enim svojih komijev, pa je zgrabil kar samokres in se na mestu počil! A! — gospod doktor tudi še ne ve — —“

Gospod Suler je hitel dalje.

Molčala sva oba.

„Glejte“, se je nasmehnil Jelenc — „pravijo, da so tudi taki ljudje, ki se ustrelje samo radi tega, da bi napravili efekt. Tu ga imate tak efekt! Kako je vse srečno, da jim je napravil uslugo. Bo vsaj spet kaj govoriti!“

„In vendar je tragično! Tak izboren mož! Včeraj še sem govoril ž njim, zdaj pa leži mrtev doma . . .“

„Tragično, seveda, tragično!“ je zategoval profesor. „Te zlodejeve ženske! In vsi se niti postrelijo ne! Ah veste, včasih ima tak-le star samec tudi prijetne trenutke, če sliši kaj podobnega!“ je pristavil hitro in obraz mu je bil res vesel.

„No, da“, sem ugovarjal, — imel sem ljubico in tako je človeku vedno hudo, če kdo tako govori. „Že res — a to so vendar izjemni slučaj! . . . Sicer je pa to res nenavadno — kar na mestu se ustreliti! Bil je gotovo silno strastnega temperamenta in tisti mir pri njem je bil torej le navidezen.“

„Eh, so pač različni ljudje na svetu! Eden ostane vsaj na zunaj hladen, pri drugem vre in se kuha, da vse šumi, pri tretjem odleti pa kar naenkrat pokrovka v zrak, — vrag razumej to! O, niso vsi enaki ljudje“, je nadaljeval zamišljeno. — „Povedal bi vam lahko“ —

Umolknil je in si podprl glavo.

„Pa povej!“ sem si mislil in ga gledal.

„Sploh . . .“ je prikimal, strmeč daleč predse, kakor da tava bogve kje v preteklosti. „Sploh pa . . . morda je od trenutka odvisno . . .“

Umolknil je zopet. Nisem vedel, kaj hoče povedati, a gotovo se je zamislil v kako dogodbo iz svojega življenja. Čakal sem mirno, da začne.

Zdramil se je in šel počasi dalje:

„Da, to se pravi . . . Veste, jaz bi vam lahko povedal celo vrsto takih-le povesti iz svojih prošlih dni in vse bi vzporedil pod en naslov: „Brez tragike“ . . . Nič tragike, a vendar toliko tragike, veliko več nego pri tistih krvavih tragedijah s smodnikom in vrvjo . . . Samo umeti je treba ljudi in življenje . . . Jaz tudi čitam posebno rad proizvode te vrste, take nekrvave tragedije, tako da ni vse kar odsekano tam na koncu — človek potem snuje sam dalje . . . Toda . . . no, to zahteva umetnost!“ je prikimal kakor resigniran ter nadaljeval čez nekaj časa: „A v življenju je res često drugače . . . Brez vidnega vzroka vidiš, kako izpremeni ta ali oni naenkrat svojo pot . . . Tja čez polje je hotel, pa jo krene naenkrat na desno, in gledaš za njim in ga vidiš, kako izgine za ovinkom . . . Ali pa je taval bogve kje daleč tam ob robu, niti zapazil ga nisi, a zdaj se obrne in jo maha naravnost sem čez solnčno planjavo . . .“

Umolknil je zopet in v očeh, široko odprtih in bogve kam strmečih se je svetlikal odsev tiste solnčne planjave . . .

„A seveda imajo svoje vzroke“, je skomizgnil, „dasi se jih navadno še sami ne zavedajo. To se pravi: pravih vzrokov se ne zavedajo, čeprav misli vsakdo, da ve, zakaj je storil to in ono . . . Saj je nad nami kakor neki fatum . . . vse gre kakor hoče . . . Samo popoln filister je popolnoma konsekventen, samo pri filistru ve človek vedno in povsod, kaj bo učinil na to in to. Zato je z drugimi, z ljudmi naše vrste tako težko . . . in često človek ne ve, kako bi z njimi . . . In zato sem takrat toliko časa odlašal . . .“

Prenehal je spet. Postal sem že nestrpen. Danes res nisem mogel priti zraven. Čutil sem, da govori pravzaprav sam s seboj, da stoji pred njegovo dušo nekaj konkretnega iz življenja, o čemer pa še sam premišljuje.

Naenkrat je prikimal z glavo in se ozrl vame.

„Povedati vam hočem eno teh dogodb, ki se je nocoj posebno živo spominjam in ki je bila zame samega usodnega pomena,“ je rekel ter si prižgal smodko.

„Takrat sem bil na gimnaziji v nekem večjem kraju. Imen ne bom imenoval nobenih, saj je vseeno, kje in kdo. Družbe je bilo dovolj, a vendar nisem imel nobenega pravega prijatelja, s katerim bi se bila lahko kaj od srca pomenila. Zato sem se zelo razveselil,

ko mi je pisal moj najboljši prijatelj izza akademiških let, da je zaprosil notarske službe pri nas in da jo gotovo dobi. Sporočil mi je kakor vedno tudi pozdrav svoje žene, dasi sem jo do takrat poznal še samo po sliki. Tri mesece pozneje je prišel za stalno. Bil je tak kakor nekdanj in tudi njegova mlada žena je napravila name takoj najboljši vtisk. — Toda, dajva kaj piti, da naju ne bodo grdo gledali!“ se je prekinil in poklical natakarja.

Nalila sva si kozarca in trčila. Gledal je nekoliko časa predse in potem nadaljeval: „Ta ženska je bila res nenavadno prikupljiva. Niti kaka izmed tistih mrzlih, niti vsiljivih lepotic, a imela je na sebi nekaj, kar je človeka v pravem pomenu besede omamljalo . . . Večkrat sem si rekel: če bi si jaz zaželel žene in bi si jo mogel naročiti, poslal bi gospodu Bogu sliko te-le ženske ter ga prosil, naj mi pošlje kaj podobnega.“ Tu se je nasmehnil. „Da, včasih začetkom našega občevanja je postalo tudi meni pri srcu nekam čudno, če sem se zasanjal v njen obraz. Seveda le za hipe, kajti prvič je bila žena mojega prijatelja, drugič pa mi je pokazala tudi ona, da ne čuti ničesar do mene, in jaz bi se nikdar ne mogel ogreti za žensko, ki bi ne zapazil najprej pri njej, da sem ji več nego kar tako. Vedno sem se vdal jaz vsaki izprva le iz neke galantnosti, ker sem videl, da me ljubi, in se še potem spustil le čisto previdno navzdol v sladko močvirje ljubezni. Jaz ne morem nič za to, a ženskam nisem mogel nikdar zaupati, vsaj takrat ne, ko so res ženske, od osemnajstega do štiridesetega leta . . . In bolj ko sem jih spoznaval, nje in življenje, bolj nezaupen sem postajal. Vse ne zaslužijo, toda . . .“

Zamislil se je zopet.

„Morda ste pa sami doživeli kako razočaranje, gospod profesor?“ sem ga podražil, a bil sem resnično radoveden. O tem ni bil še nikdar izpregovoril besedice.

„Eh, kaj še!“ se je zasmel. „Spustil sem se pač, kakor sem rekel, često v močvirje ljubezni, a vrv, ki me je vezala s trdno zemljo, nisem nikdar prerezal. Z levico sem objemal ljubico, z desnico sem se držal za vrv, in če je kaj sumljivo zašumelo, pa sem zopet splezal na suho . . . Ni junaško to, vem, a vrag bodi junak v močvirju! Toda, da se vrnem zopet k njej! Rekel sem že, da se je izprva včasih ovila omotica moje glave v njeni bližini, a da me je kmalu sama popolnoma ozdravila. Odtlej mi je bila edino še predmet opazovanju. In opazoval sem jo brez ljubezni in brez sovraštva, toda z vnemo nekakega skrivnega policista, ki pričakuje visoke nagrade, če kaj iztakne. Nisem zaupal drugim, nisem zaupal njej . . .“

To je gotovo negativna stran mojega intelekta, a kaj me briga, — vsaj lahko rečem, da me ni do danes še nobena ukanila.“

Zadovoljno se je smehljaj in izpil premišljeno cel kozarec. Lice mu je zagorelo temneje in oči so mu še bolj zažarele.

„No, in kaj ste iztaknili na junakinji svoje povesti?“ sem ga spomnil, ker je le predolgo molčal.

„Vse polno; toliko, da sem imel za vselej dovolj. O, in zanimivo je bilo res! Toda samo da se je moja teorija obnesla!“ je vzkliknil zmagoslavno ter se nasmehnil nekam predse.

Meni je bil ta nasmeh zoprni. Mož se mi je zazdel naenkrat tako neumno enostranski! Čuti, da je v tej reči bedak, pa je še vesel tega! Dobi eno, dve, tri vlačuge, pa pravi, da so vse enake.

„Vas bi bilo torej jezilo, če bi bili spoznali, da je dotična poštena ženska?“ sem rekel s pomilovalnim naglasom.

„Ej, seveda!“ se je zasmejal satansko zadovoljen. „Saj me tudi je, izpočetka, celi dve leti. Ta vrag je namreč svojega moža resnično ljubil! Vse zaman, naj sem vohal, kar sem hotel — to sem ji moral rad ali nerad priznati. Neovrgljivih znakov je bilo na kupe in jaz nisem bil tako neumen, da bi jih ne bil videl. Res, če bi bil veren, bi bil molil, naj Bog ne osramoti moje nevere!“

Ustavil se je spet in gledal kakor zamaknjen predse. Vliil je vnovič mogočen požirek vase. Vino se ga je bilo že malo prijelo, da mu je postajala govorica bolj in bolj živahna in strastna. Ta mirni, uneseni mož se mi je zazdel naenkrat demonski in tako verjetne so se mi zdele njegove nadaljne besede:

„Pa sem ga vendar vruga zmotil! Črez dve leti. Postal sem nestrpen, in ker ni hotelo biti drugega, sem se lotil jaz. O, tako rafinirano, da sem samega sebe občudoval! Dolgo se je opotekala, a slednjič, slednjič se je vdala. Hipnotiziral sem jo bil in začela je strmeti v me . . . tako, tako! . . . Pa sem vzel korec mrzle vode in pljuski naravnost v obraz. Ha, ha! Kako me je potem šele pogledala. Da, da!“ je nadaljeval počasneje. „Videl sem, da je zrela, da bi mi pãdla kar v naročje, takrat pa sem vpričo njenega moža mogočno izjavil, da je meni vsaka nezvesta žena slabša od najnavadnejše vlačuge. Ha, ha, hudič! ali je bilo to imenitno, kako je obledela in se stresla . . .“

Užival je te spomine vprav satansko. — Gledal je mimo mene in se pasel, ko jo je videl spet vso blede in trepetajočo pred seboj . . . Naenkrat pa se mu je obrnilo oko v mene in zganil se je, kakor da se me je ustrašil. Morda se je spomnil, da se je bil

predaleč izpozabil, da je govoril le preveč odkritosrčno, kajti nadaljeval je naravnost z menoj govoreč:

„Veste, to sem storil samo zato, da bi ji pokazal, kaj je bila pripravljena že storiti, da bi ji za vselej vzal pogum, poskusiti še kdaj kaj enakega. To ji bo dobra šola! sem si mislil.“

Ali res misli, da mu verujem? sem se vprašal. Saj je prej sam povedal, kaj je pravzaprav hotel. In žal mi je bilo, da se me je naenkrat spomnil in postal nenaraven in neiskren. Oni satan prej mi je veliko bolj ugajal . . . Kako bi ga spravil spet v prejšnji tok?

Nalil sem kozarec do vrha ter dvignil svojega proti njegovemu. Trčila sva in izpila do polovice.

„In ta šola ji je seveda pomagala?“ sem vprašal, sluteč, da ji ni pomagala.

„Za nekaj časa, da!“ je pritrdil. „Za precej časa celo. Sicer pa sem se jaz tudi prej in pozneje ob njej izborno zabaval. Tako od blizu opazovati to komedijo, ki ji pravijo sveti zakon, nisem imel nikdar drugače v življenju take prilike. Tem bolj zanimivo pa je bilo, ker ta njiju zakon ni bil navadne vrste zakon. On je bil pred vsem izreden človek; duhovit, naobražen, misleč in globok, fin, poetičen, sploh — moj prijatelj! In ona tudi ni bila popolnoma navadna ženska. Ne samo, da je bila izborna gospodinja, varčna, praktična, ljubezniva in usmiljena s posli in z ljudmi — to je nazadnje moževa stvar —, a bila je tudi jako izobražena, veliko je čitala, ljubila je strastno godbo in petje, pred vsem pa je imela izredno fin takt. In vendar in vendar — — —“

Obraz se mu je mahoma izpremenil. Nekaj kakor globoka žalost je šlo črezenj, sklonil je glavo in težko vzdihnil. In tudi glas mu je postal mehak in iskrenosti, usmiljenja poln.

„Da, verujte mi, velikokrat, velikokrat mi je bilo hudo pri srcu. In morda le radi tega, le samo zato, ker mi je bilo tako hudo, da je to človeško življenje tako revno in žalostno, in ker se me je lotil potem strasten upor proti vsej tej mizeriji, ki mi je stiskala prsi, sem postajal kar naenkrat peklenko zloben in sem čutil strupapolno slast, še večati to mizerijo pred seboj. O, gledati ta dva človeka, tako strastno hrepeneča drug k drugemu in vendar tako tako daleč drug od drugega, imeti neprestano pred očmi to dvoje tako tesno združenih duš, in vendar živečih vsaka na svojem planetu, vsaka zase plavajoč v mrzlem vsemiru! . . . Saj živimo vendarle vsak na svojem planetu, prijatelj . . . Misliš, misliš: zdaj sem dobil popolnoma so-

rodno dušo, zdaj le se stisneva skupaj in bo nama tako gorko . . . pa pade kar tako ena sama besedica . . . oni zmaja z glavo . . . in tedaj zapaziš malo razpoko . . . in se veča, veča, zija vedno bolj kakor strašno brezdanje žrelo . . . in kar naenkrat sveti tam daleč daleč ona zvezda, s katero si mislil, da sta se bila spojila res v eno samo sladko luč . . . In ti si sam tu, čisto sam, in okrog tebe sama brezkončna, črna, mrzla tema . . .“

Pokimal je nemo.

„Čudne misli so mi rojile po glavi, ko sem ju dan za dnem opazoval in premišljeval. Navadno sem zahajal k njima vsak večer, a vsaj enkrat v tednu smo šli skupaj v gostilno. Imeli smo nenavadno veliko res inteligentne intelligence, prava duševna in zelo ekskluzivna aristokracija; in reči moram, da smo se prav pogostoma spuščali v pametne razgovore. Posebno z mojim prijateljem sva navadno filozofirala. In ona se take vrste zabavi ni izogibala, kazala je celo nehlinjeno zanimanje. Ej, in potem tiste zevi, tisti prepadi!“ je zmajal z glavo in spet zamišljeno prikimal. „Recimo, smo prečitali vsi trije kako knjigo. „Rezanica!“ to je stalo tudi njemu že kar na obrazu. „Rezanica! — to sva tudi rekla. In ona — ne, ona ni bila trmasta, molčala je, a kaj vraga, ko sem ji videl v očeh, da je to rezanico použila z užitkom! Ali pa smo čitali kako stvar skupaj. Božanstveno mesto, človek kar drhti nebeškega razkošja — a poglej njo . . . Ne, ona ne uživa, samo trudi se; vsaj veruje, da je lepo, toda zaman . . . Joj — in jaz bi tega ne prenesel!“ je viknil strastno. „Če jo ljubim, če je moja — saj tisočerkokrat uživam, ako čutim, da drhti tudi njena roka v moji . . .“

„In tako vedno in povsod!“ je nadaljeval nekoliko mirneje. „Posebno pa glede ljudi! Tu se pa ni kar tako vdala. V umetnosti se je čutila menda preveč negotovo . . . Nekoč sva se vrnila s prijateljem z izprehoda in med tem časom ji je bil neki čifut obesil ničvredno packarijo za precej drag denar. S kakim navdušenjem je nama pokazala to oblizano cunjo! Zbolelo je mene, zbolelo je njega, opazil sem to dobro — in rekla sva, da je slika dobra. Prokleta! — a to so prepadi, prepadi!“ je udaril z nogo ob tla.

„Da, toda glede ljudi!“ se je spomnil. „Tu je imela pa svojo glavo . . . In te sodbe! . . . Toda ne! . . . Kako bi rekel? Saj je imela navadno prav, po svoje prav, tako na splošno. Samo tega ni umela, da midva, njen mož in jaz, sodiva ljudi z nekega docela drugega, rekel bi razrednega stališča. Rečem akademiku tepec, rečem kmetu tepec — a samo po sebi umevno je, da merim vsakega s

posebnim vatlom. In tu smo se često ločili. In kako! Zato me tudi spočetka ni posebno marala. Galanten sem bil samo v oni dobi, ko sem jo izkušal, drugače pa sem surovež," se je nasmehnil zadovoljno. „Dama gori, dama doli — kdor se spusti z menoj v boj, se ne sme več sklicevati na to, da ima nekoliko nežnejšo polt. Jaz ne morem nič za to, če je potem vsak moj pogled en „osel!“ Sicer pa sem bil to jaz, ker sem se z žensko prepiral — ženska ne zna debatirati, ženska se zna samo prepirati!“

Nasmehniti sem se moral in on je vzel moj nasmeh zadovoljno na znanje. A motiti ga nisem maral, zato sem molčal.

„Sicer pa je v meni precej pridigarskega! Prizadeval sem si res pošteno, da bi jo naučil gledati svet z mojimi očmi, oziroma z očmi njenega moža, kar je bilo na splošno isto. In bil sem mu res prijatelj in bolelo me je, ko sem videl, da mu de grozno hudo to nesoglasje med njima. A vrag vedi, morda že mora biti tako! Tolikokrat sta se spričkala, da, celo ljuto sprla — on je bil silno nervozen človek in je kot njen mož seveda še vse manj izbiral izraze nego jaz —, a vendar sta se ljubila, da ju je bilo ginljivo ali pa neumno gledati, kakor sem bil pač razpoložen. Namreč potem, ko sem jo bil jaz polil, se ga je zopet oklenila s še večjo silo, kakor bi bila spoznala, da je on edini poštenjak na svetu. Dokler ni prišel oni — baraba!“ je siknil.

A kakor bi se bil spomnil, da hoče pripovedovati po vrsti, je pričel spet mirneje:

„Da, ta ženska tudi ni mogla na primer umeti, kako da sva z njenim možem stokrat rajši sedla med priproste kmete, nego pa med tisto polizobraženo brozgo, če že naše ožje družbe ni bilo zraven; ona ni umela, da je kmetova duša proti duši take ne-veda-ne-ve-inteligence kakor priprosta, a trdna vrv proti razcefe-dranemu, napihnjnemu kosmiču, — videla je vedno le nerodne, neotesane kmete in v njih neokretnih besedah ni slišala utripati ogromne, globoke, čudovite ljudske duše . . . Moj Bog! in naša slovenska zemlja, kadar je ležala vsa svetla pred nama in kadar se je kadilo iz nje — — —“

Glas mu je odrekel in oko se mu je orosilo. Stisnilo se je tudi meni srce in v prsih me je zaskelilo . . . Dvignil je kozarec in čašici sta žalostno zazveneli . . . Človek bi nikdar ne verjel, kako otročji lahko postane daleč zunaj v tujini . . .

„Z eno besedo, kar se tiče ljudi, je bilo pri njej vse zaman!“ je stresel odločno z glavo. „A jaz tega še vedno ne umem in morda

je to slavni ženski instinkt: slednjič, četudi po še tako dolgem času, je vendar kakor zaslutila, kdo ima res fino in globoko dušo. Strastno se je ogrevala za tega in onega, a nazadnje ga je vendar kar brez vidnega vzroka pustila sredi ceste in ravno tako je postajala bolj in bolj prijazna z ljudmi, ki jih spočetka ni mogla trpeti, naj sva jih jaz in Adolf, njen mož, še toliko hvalila. Njeni izvoljenci so bili kljub vsemu ljudje-poetje in prej ali slej je vselej zasledila, komu cvete v prsih resnična poezija. A dasi je navsezadnje, morda po dolgem iskanju prišla vedno, vedno tja, kjer sva bila že takoj spočetka z njenim možem, je sedeminsedemdesetič slušala vendar zopet le svojo pamet. In zato je bila tudi pri onem prokletem človeku vsaka beseda zastonj in zato je tudi prepozno spoznala, da ji je bil v pogubo.

(Konec prihodnjič.)

Vera, upanje, ljubezen.

Na tvojih ustnicah
cvele so meni
rože življenja . . .
polne milobe,
polne sladkosti! —

Iz tvojih oči
sijale so meni
upanja zvezde . . .
žarni refleksi
gorke ljubezni! —

Bil si nekdam mi
Bog in ljubezen! —
Srce je moje
malikovalo:
tebe ljubilo,
upalo v tebe,
v te verovalo! —

M. P. Nataša.

Brez tragike.

Spisal dr. Ivo Šorli.

Konec.

„akor da je bilo včeraj, se še spominjam!“ je vzdihnil po kratkem molku. „Na prvi hip, prvih štirinajst dni je celo meni ugajal in rekel sem si ves vesel: glej, spet en kolega, kakor se tiče. Bil je jako postaven mož z izredno markantnimi potezami in s tako lepim čelom, kakor ga nisem videl ne prej ne pozneje. Tudi njegove velike, rjave oči so imele nekaj posebnega, le da so bile meni neprijetne, ker je bila svetloba razlita enakomerno čez nje in se ni imel pogled na njih kje ustaviti. Že po prvem večeru, ko smo bili vsi skupaj, sva se prepirala ž njo radi teh oči: jaz sem trdil, da so mrzle, ona da so gorke in strastne, in jaz še danes ne vem, kdo je imel prav. Drugače pa smo se spočetka vsi ogrevali zanj. Ne jaz ne moj prijatelj dotlej še nisva poznala te vrste ljudi. Dobil sem jih pozneje še precej v življenju, no, presleparil me potem ni nobeden več.“

„Da, nevarni ljudje so to!“ je pritrdil samemu sebi. „Posebno ostrih oči je potreba, da se jim pogleda v dušo. Zato so mladim ljudem in ženskam še dvojno nevarni, če jim spet ne pride na pomoč slavni instinkt. A pri njem jim tudi instinkt ni nič pomagal: dasi je imel mož že čez štirideset let, so vendar vse norele za njim. Toda jaz ne govorim o vseh teh, o takih povprečnih ženskah, ki sploh niso ljudje,“ se je popravil jezno — „ona, ona je bila vendarle nekaj drugega, ona je bila res fina in globoka duša. Globoka duša — jaz ne mislim tu ljudi, ki imajo prsi, polne neke sladke zmesi, kar so nazadnje posebno ženske skoro vse,“ je razlagal počasi, „jaz imam tu v mislih tiste v čudeže življenja in stvarstva zamišljene, bogve kam zasanjane duše, ki cvete lotos v njih . . . In to je bila ona . . . In ona je hrepenela po dušah, ki cvete lotos v njih . . . Samo on jo je premotil. Zlodej! — saj je pa tudi govoril kakor med; pa prav o vsem, kar je človek hotel! On ni nikdar začel, toda ko smo bili že v tiru, je prepeval kakor slavček. Da, kakor slavčki prepevajo ti ljudje!“ je siknil strastno. „Solnce

ugasne, tiho priplava mesec na nebo, topel vetrc zaveje od nekod in iz grma plaka čudovito bajno — pa stopiš tja, zasadiš svoj pogled ostro med tenka, črna stebelca in pred teboj sedi gnusen kalin, v gnezdu, spletenem iz solnčnih in luninih žarkov, a črezinčrez pomazanem z lastnim blatom!“

„Da, vse pokradejo, kar vidijo lepega!“ je nadaljeval vedno bolj strastno. „Jaz sam si nisem vedel dolgo razložiti, zakaj me je kar rezal in zebel njegov glas, kadar je postal tako mehak in gorak. A potem mi je postalo vse jasno: bistre oči in dober spomin je imel, morda tudi neko tatinsko veselje do vseh teh prelesti, pa je spravil vse v se, kjer je kaj takega dobil, a ostalo mu je v prsih vse na vrhu, ker se ni imelo kam pogrezniti. Včasih se mi je zdelo celo, da ima vso to pestro kramo samo v glavi, prsi pa da so mu popolnoma votle, čeprav je gotovo sam mislil, da ima tam notri celo veleposestvo samih cvetnih vrtov.“

„Ah, kolikokrat sem ji vse to pripovedoval!“ je vzkliknil žalostno in naenkrat se mi je zazdelo, da je morda to žensko on sam ljubil, ne da se je kdaj tega zavedel. Podprl si je bil glavo z levico in strmel predse na kamenito mizo. Globoko nekje v njegovem glasu je nekaj tako čudno drhtelo, ko je govoril dalje:

„Zapazil sem bil kar naenkrat, da se med njima nekaj plete. Ali sem jo že tako popolnoma poznal, ali je bila temu vzrok moja večna nezaupljivost, jaz ne vem, a to vem, da mi ni mogla skriti velike izpremembe v sebi. In potem sem bil ujel nekoč en njen pogled, ko se je ozrla čez mizo k njemu, in moje oči so postale risove. In odtelej nisem imel več miru... Ljuto sovraštvo, brezkončno zaničevanje do nje se me je polastilo. Saj ji prej nisem iz kakih posebnih namenov odpiral oči. Le samo teoretično takorekoč sem jo hotel prepričati o svoji svrhi glede tega človeka — niti mislil si nisem, da bi ji mogel postati nevaren, zdaj pa, ko sem videl, da je bilo vse zaman, je zagorelo strašno in besno v meni. O, lahko bi jo bil še rešil, ena opazka, ki bi jo bila samo onadva umela, bi bila zadostovala; ona je bila plašna, on pa strahopeten in zelo dostojen človek. Toda ne, nisem hotel. Uničiti sem jo hotel! Jaz sam ji priskrbim priliko, da pade, sebi pa dokazov, da je padla. In potem jo bom imel popolnoma v svoji oblasti in naredim ž njo, kar bom hotel. Tako divje nisem nikdar nikogar sovražil!“ je viknil.

„Ljubil si jo!“ sem si mislil. „Čudno, da ta človek, ki vidi vsakomur do zadnjih globin njegove duše, najbrže, vsaj če se samo ne dela, niti ne sluti ne pravega imena svojemu sovraštvu do nje!“

„Prepričan sem bil, da dotlej nista še nikdar govorila sama med seboj. Vedno je bil kdo poleg, naj smo bili že pri njih doma ali v gostilni. A imeli smo prekrasno spomlad in navduševati sem se počel naenkrat za izlete. Poskrbim že jaz, da se lahko razgovorita! sem si mislil. Včasih sem si pač očital, da ne delam kot prijatelj svojega prijatelja, toda ugovarjal sem si nato: v svojem srcu je že prešestvovala, in vsak pameten človek bo priznal, da je za stvar samo na sebi popolnoma vseeno, ali katera prešestvuje samo v mislih ali pa tudi že v dejanju. Človek jo potem vsaj lahko požene, če se mu zdi. Če je že mogla odpasti od takega čudovitega človeka, kakor je bil njen Adolf, naj se potopi do grla v blatu!“

Pokazal je s prstom v tla in obraz mu je bil krut, trd, kakor iz kamena.

„Prvi izlet, drugi izlet, tretji izlet. Vse se je izborno zabavalo, jaz gotovo najbolje. Videl sem vse, prav vse — obračal sem jima hrbet, a ju vendar videl pred seboj... Stala sta često skupaj, on je govoril, ona večinoma molčala. Tako-le malo nagnjeno glavo je imela, kakor slikajo Evo v pogovoru s kačo. Vedel sem vsako minuto, kako daleč sta že. Bogme, dobro se je držala, kar občudoval sem jo, slavček-kalin pa je pel premilo in prelepo!“ se je zarežal. „No, in pri tretjem izletu sem jima vse tako srečno uredil, da jo je on spremljal domov in da sta bila zadnji par. Jaz sem šel z Adolfom in še z enim gospodom veliko naprej. Preštudiral sem bil že tja grede celo cesto, kje bi utegnili moj cenjeni kolega postati najbolj nežen. Na sredi poti je bil majhen gozdiček samih bajnošumečih, črnih borov. Do tu ji bo tožil svoje bolečine, sem si mislil, tu pa ji gotovo ovije roko okrog pasu, če si bo že upal. No, pa pridemo do tistih borov in jaz sem se opravičil in izginil v gozd. Previdno sem se s plazil nazaj za gost grmiček in čakal. Šli so mimo drugi, par za parom, slednjič pa sta prišla onadva, počasi in tu še bolj počasi. Roko je imel že ovito okrog nje in govoril ji je mehko, pridušeno in strastno, ona pa je ihtela. Tedaj, tik pred menoj jo je stisnil tesneje k sebi in jo pobožno poljubil na čelo. Stresla se je, viknila, vrgla mu obe roki okrog vratu in se mu vsesala v ustni... Potem sta odkorakala molče dalje...“

„Dobro!“ je pokimal. „To je bil najbrže prvi poljub. Popravil sem si klobuk in jo udrl po ovinku navzdol. Kmalu sem došel svojo družbo in vtaknil sem nehote prijatelju roko pod pazduho, kakor da ga hočem podpirati, ubogega otroka z njegovo veliko vero v srcu...“

„A kaj bi pripovedoval vse posameznosti!“ je nadaljeval. „Saj je vedno isto. Samo skrivati sta znala občudovanja vredno. Živ krst ni slutil ničesar, še najmanj njen mož. Hm, skoro je sedem let skupnega življenja, ko mu ni dala niti najmanjšega povoda, pa bi človek ne zaupal! Spavaj, spavaj, dete, sladko! . . . Saj je vedno isto! Žene vsaj varajo svoje može skoraj vedno, ko pridejo v ona vražja entre-deux-âges-leta, približno med tridesetim in petintridesetim letom, ko začne že mladosti lučka pojemat in se baš zato še enkrat divje vzpne kakor v blaznem strahu pred tik tam zadaj prežečo nočjo . . . In takrat je mož, ki je bil morda spočetka prav po neumnosti ljubosumen, že popolnoma zaziban v sladko zaupanje ali pa že preveč top, da bi ga še kaj vznemirjalo. Saj nazadnje tudi ni čudno, če vsled te toposti žensko srce, ki je večno mlado, še enkrat z vso strastjo, z vsem obupom zahrepeni po bajni ljubezni, po opojni sreči, ki je ni hotelo biti, ni hotelo biti . . . O, saj bi jih pravzaprav ne smeli obsojati!“ je vzdihnil. „Žensko srce veruje nepopoljšljivo v bajke, in gnusne so pravzaprav samo one, ki gredo iz pohotnosti na lov . . . O, in kako te ženske potem ljubijo! Iztrgati jim smeš srce in ga vlačiti čez kamenje kakor krvavo cunjo, pa ti ga ne izvijejo več iz rok. Saj je vse drugo skoro vedno le špekulacija, čeprav nezavedna špekulacija, tu pa je ljubezen pristna, sama radi sebe, vse, vse žrtvujoča strast. Neumnice!“ je vzkliknil naenkrat z bridkim nasmehom. „Neumnice, ker ne vedo, da je zapisan v slehernem moškem srcu večni zakon, da more resnično ljubiti samo žensko, ki jo spoštuje. Morda se je sokrivec res oklepal nekaj časa z vso silo — pa pride nedolžnost mimo in upihne prejšnjo temno in prižge svojo svetlo, čisto luč . . . O, ali ona še te tolažbe ni imela, da jo je vsaj tedaj, vsaj nekaj časa resnično ljubil. Zahrepenel je bil po njenem telesu, in ko ga je bil uničil, ji je povedal, da mu ni za nič več . . .“

„Torej kratka!“ se je opomnil samega sebe. — „Imela sta sestanke, to sem izvedel kmalu. Bil sem kakor lovec vedno za njima in imel sem tudi svoje pse. Še enkrat sem ju opazoval iz zasede. Videl sem, da je bila ta ženska tudi silno čutnostna — zakaj še to sem hotel vedeti. Poznal sem namreč tudi ženske, ki se vdado svojim ljubčkom edino le iz ljubezni, in te si ohranijo vsaj dušo neomadeževano. In tako sem imel torej po onem prizoru njeno sliko popolno in s tem svoj načrt končan. Samo še en dokaz, črno na belem, sem hotel imeti in tudi tega mi je prinesel še isti dan eden mojih psov. Bilo je njeno pismo do njega — sami biseri, ki jih je pa moj pes ugrabil, predno jih je dobila svinja.“

Izpil je zopet kozarec in se naslonil nazaj.

„Da, namenil sem se bil, da mu odprem oči, vsaj polagoma. Namreč prej sem bil to sklenil, ko sem se pa oni dan vračal iz gozda, kjer sem ju bil zadnjič opazoval, mi je postalo naenkrat strašno težko pri srcu. Dosegel sem bil, kar sem hotel — videl sem, z lastnimi očmi sem videl, da je padla. Videl sem več, nego sem hotel videti — videl sem, da je že grozno globoko padla. In to se mi je uleglo težko na dušo. Ne, ni vseeno, ali bi bila prešestvovala samo v svojem srcu, ali pa tako . . . tako . . . sem si moral priznati. In tega sem bil jaz, edino jaz kriv! Ali ni bilo zdaj že vse prepozno? Toda ne: bila je že globoko, a še ne na dnu, kjer je ležal ta lopov, ki jo je vlekel počasi nizdolu. Nekaj, nekaj se je dalo še rešiti. A kaj pa on? . . . In zdaj mi pride na um, da sem se bil spomnil prej pravzaprav radi tega momenta cele te povesti. Da, kaj pa on? sem se vpraševal. Bil je miren, tih človek, tudi vse njegovo delovanje je bilo sicer čudovito vztrajno, a vedno premišljeno in celo konsekvantno, a poznal sem ga predobro, da bi bil zaupal temu miru. Ravno v njegovem čuvstvenem življenju sem opazal neko posebne vrste neskladnost, neprestano valovanje in kipenje in edino njegova ljubezen do svoje žene je bila kakor veliko božje solnce nad tem razburkanim, izpreminjastim morjem . . . In nameriti kar strel iz topa naravnost v to solnce -- ali se ne zamaje zemlja? . . . Dobro, pa ne naravnost v solnce, bom pa le kamenje metal počasi v valovje, da počasi vzkipi in zdivja, da se dvignejo temni oblaki iz njega in se razležejo vse tja čez pod solncem, dokler ga polagoma ne razkrijejo in da ne bo še sam vedel, kdaj je za vedno zašlo . . .“

„Nekega popoldneva v zgodnji jeseni je bilo, ko sem se napotil k njemu, da pričnem svoje težko delo. Sprejel me je s posebno veselim obrazom in skrivnosten nasmeh se mu je zibal okrog lepih, dobrote polnih ustnic. „Kje je Julija?“ sem vprašal. Spravil me je bil v zadrego s svojim smehljajem in nehote sem vprašal najprej po oni, ki ji je namenjeno, da mu to, meni zdaj tako mučno smehljanje za vedno izbriše z obraza. „Na izprehod je šla,“ se je namuznil. „Meni se je že čudno zdelo, zakaj toliko lazi okrog, a seveda, saj si še sama ni upala upati, kaj bi še mene morda neopravičeno sladko vznemirjalo. No, zdaj pa je gotovo“ — govoril je vedno hitreje in prsi so se mu vidno dvigale, — „in zelo prav dela, da hodi na izprehode. Saj veš, da je ženskam v teh okoliščinah to naravnost potrebno. No, kaj me gledaš? Za botrčka te bomo prosili!“ Naenkrat

me je objel — te navade nisva imela — in jecljal, jecljal kakor otrok . . .“

„Postal sem ves trd. Hudič! sem siknil in se prijel za glavo. — „A-a-a? Po osmih letih!“ je vzklikal ter se čudno pretvarjal pred menoj.“

„Sunil bi ga bil, da bi se bil zaletel ob zid! — samo ta občutek sem imel. Zagabil se mi je on, zagabilo življenje, zagabil ves svet in — — — O! menda je res, kar mi je prišlo pozneje na um, če sem se spomnil te ure, da ima vsak človek vsaj enkrat v življenju moment, ko je njegova duša večja, veličastnejša nego vsa vesoljnost. Nekaj nepopisnega me je zgrabilo, stal sem tam gori nekje visoko, visoko, proklet sem sebe in vse pod seboj in prisegel, da svoje usode ne navežem nikdar na nobeno človeško bitje! . . .“

„No, te prisege mi ni bilo pozneje niti tako težko držati!“ se je nasmehnil ter spet mirno nadaljeval. „Zlezal sem s svojih višav spet k temu blaznoveselemu revežu, a pri tem padel vznak na svojo stolico, s katere sem bil planil kvišku, ter strmel nemo vanj.“

„Le pomiri se,“ mi je prigovarjal z res fino ironijo — o! — in jaz sem se res kmalu pomiril. Sklenil sem, da vsaj danes še molčim — njegova milostiva je bila oplahnila z mojim načrtom tako uspešno ob zid, da so štrlele črte na vse strani . . . A toliko radoveden sem bil pa vendar, da sem ga vprašal, kako da sam ne spremlja nikdar svoje žene na njenih blagoslovljenih izletih. „Kaj hočeš, ko ima človek toliko dela. In potem so ženske v takem stanu menda rade med seboj — saj ima dovolj prijateljic. No, ti bi tudi lahko stopil kdaj par korakov ž njo — tvoj kolega se ji je že vsaj petkrat ponudil.“ „A?“ sem zategnil in v pravem pomenu zijal vanj. Saj je bilo tako vražje bedasto vse, kar je ta človek danes govoril, da nisem mogel priti k sebi. Zastonj sem si pravil, da ničesar ne ve in da zato pri najboljši volji ne more drugače. Res, če bi ne bil moj prijatelj, bi se bil nebeško zabaval!“

„Hotel sem že oditi, ko je naenkrat ona vstopila. Adolf se je nasmehnil, češ, da že vse vem, in jaz sem ji čestital. Nehote sem ji pri tem pogledal naravnost v dušo. Za hip so se ji punčice prestrašeno razširile, a takoj je bila spet mirna. Znake slabe vesti zna najnavadnejša ženska res stokrat bolje zatreti nego najhuje rafinirani moški zločinec! . . .“

„Na tihem sem zaprosil službe v drugem kraju, a se mi ni posrečilo. Res, rad bi se bil rešil te hiše, ki sem moral v njo zahajati, dokler sem bil tu, a kjer me je kar dušilo. Če se spomnim!

Dal je kmalu nato večerjo in v pozni uri je vstal ter napil s presrčnimi, krasnimi besedami njej . . . In oni je bil zraven! Naslikajte si sami, kako mi je moralo biti!“

„Toda potem se je nekaj izpremenilo,“ je nadaljeval tiše. „Njej se je njeno stanje že popolnoma poznalo in tedaj sem zapazil, da se je oni pričel odmikati od nje. Zaman so iskale njene grozopolne, bolj in bolj vodene oči njegovih — cele večere se ni niti enkrat ozrl v njo . . . Zahajala ni že nikamor več in jaz sem moral posedati cele večere pri njih. Adolf je vabil pogostoma tudi njega, a poiskal si je bil dober izgovor — pisal je bajne razpravo o staroslovenskem naglasu ter se bil popolnoma poglobil v svoj zanimivi elaborat. Ona pa se je hujšala od dne do dne. In često ni cele večere izpregovorila niti ene besede. Sedela je v svojem naslanjaču in strmela kakor brez življenja v zrak . . . Nekega dne pa mi je povedala njena lepa sobarica, s katero sva si bila nekoliko dobra, da je bil moj kolega stopil tisti dan za hip gori ter vprašal zunaj pred vrati po gospodu. Tedaj pa da se je bila oglasila v sobi milostiva ter ga poklicala noter. Vstopil da je očitvidno nerad, čez par minut pa da ga je slišala nervozno vzklikniti: „Pusti me!“ — ali „Pustite me!“ — a zdi se ji, da je rekel „pusti!“ — „Jaz ljubim samo zdrave in vesele ljudi! Saj sem rekel to že stokrat!“ In začudeno me je vprašala, kaj naj to pomeni. Komaj sem jo nalagal! . . . Sicer pa se je dal moj gospod kolega mesec pozneje premestiti nenadoma drugam . . .“

„Tri mesece potem je bil prišel njen čas. Celo to dobo mi ni ostalo drugega, kakor molčati. Bog varuj, zdaj provzročati take grozne prizore! — odložil sem vse dotlej, ko bo prestano. Morda bom pa sploh molčal, sem si mislil. Adolf je srečen. Da, zdaj šele je njegova sreča popolna — čemu mu jo zrušiti? In ona je sedaj spoznala, s kom je imela opraviti, in oklene se morda z novo silo svojega plemenitega moža. Mlada je še in celo življenje ima časa, da poravnava svoj dolg in poplača svojo krivdo. Sebi je uničila življenje, a še vedno ga lahko sladi drugim.“

„Toda prišlo je drugače. Umrla je na porodu, ona in dete . . . Ničesar več ni bila izpregovorila — dva dni je ležala brez zavesti, vsa bela in lepa, zvečer ob devetih pa je konstatiral zdravnik njeno smrt.“

„Adolf je bil uničen,“ je začel zopet po dolgem molku, med katerim si je bi podprl glavo z obema rokama. „Uničen, v popolnem, strašnem pomenu te besede. Sedel je v svoji sobi, v njenem naslanjaču in strmel predse kakor prej ona . . . Jaz pa sem prebil

ves svoj čas pri njem. Črez dan je prišel večkrat njegov koncipijent s kakimi ljudmi tiho v sobo, se nemo priklonil, pritisnil pečat na listine ter mu potem vtaknil pero med prste in položil desnico na papir. Takrat se je vselej zganil in mehanično podpisal, ne da je koga pogledal.“

„A temu ni hotelo biti konca. Drugi teden je pač že včasi vstal s sedeža, hodil z dolgimi koraki gori in doli po sobi, a izpregovoril še vedno ni z nikomer. Samo včasi: „Ne muči se, ne muči se z menoj, saj je itak vse zaman!“

„Črez dva meseca še vedno ni bilo mogoče ničesar opraviti z njim. In zdaj sem docela resno premišljeval, kaj naj storim. Ali naj mu vse povem? Ali ga s tem ozdravim ali pa popolnoma ubijem še tisto, kar je ostalo? Niti slutil nisem! Zato mi je vselej zastala beseda v grlu. In čakal sem še in še odlašal.“

„Nekega lepega večera sva sedela na terasi. Jaz sem delal — nosil sem vedno kaj s seboj, da mi ni bilo dolgčas, saj on me je itak prosil samo tega, da sem bil pri njem. „Strah me je,“ je rekel včasi. Tisti večer pa je začel naenkrat govoriti. „Glej,“ je rekel tiho in žalostno, „vse te dni premišlujem, ali mi bo še kdaj bolje. In zdaj čutim, da mi bo . . . Ti veš, da najbolje v meni so moje sanje. Kaj to zunanje življenje, saj to ni življenje! — moje sanje edine so mi delale življenje lepo in ga polnile. In vse moje sanje so bile njene . . . Kakor kodrasta deca okrog svoje lepe mlade mamice so bile . . . In zdaj je odšla ona in oblekle so se v dolge, posmrtno halje in tavajo izgubljene, žalostne po moji duši in iščejo, iščejo . . . Čisto tihe in snežnobeke so in čutim jih, kako stopajo tam notri s svojimi mehкими, gorkimi nožicami okrog . . . In meni de to tako dobro! . . . In najbolje mi je, kadar sem sam in sedim popolnoma pri miru . . . takrat se moji beli angeli tam notri čisto nič ne boje in njih gorke nožice se vdirajo globokeje v mojo dušo . . . Pridi včasi k meni, prijatelj, a življenja mi ne nosi več s seboj in ničesar, kar je tam zunaj. Ne briga me nič več in nočem, da bi se moje sanje preplašile . . . Odpovej moje posle povsod tam zunaj, v „Čitalnici“, pri „Sokolu“, pri vseh društvih. Isto naročim svojemu koncipijentu glede notarijata — on je zdaj prvi na vrsti, naj zaprosi sem ali kamor hoče. Jaz imam dovolj, da lahko živim in s svetom nočem imeti ničesar več opraviti. Povej mu, da sem umrl in da počakam le še nekoliko časa tu le notri za temi okni, v prednesih . . . Res, meni je dobro . . .“

„Odšel sem, in ko sem stopil na cesto, sem imel občutek, kakor da sem prišel iz mrtvašnice, in kadar sem se napotil spet k njemu, mi je bilo, kakor da grem kropit dragega mrtveca, ki je blaženo v Gospodu zaspal . . .“

„A nisem verjel, da bo vedno tako. Premlad je bil še in preveč moči je bilo v njem. Videl sem jih mnogo žalovati cela leta, a slednjič jih je vendar potegnil vrtinec življenja zopet v svoje vrvenje. Toda — ali ni škoda vsakega meseca, ki ga tako preživi, skoraj bi rekel premre? Škoda, škoda — to je pravzaprav neumno govorjenje; vsakdo ima nazadnje pravico, živeti ali biti mrtev, kakor se mu zdi, a mora že biti opravičeno, da od vsakogar zahtevamo, naj stori kaj tudi za narod, za človeštvo in kar je takih pojmov. Pri njem je bilo to pa še čisto posebno opravičeno, zakaj on je bil tu v tem kraju edini resnično poklicani voditelj vsega javnega življenja in delovanja. Kremenit značaj, dalekoviden mislec, sijajen govornik, neodvisen mož! In ravno v zadnjem času pred vsem tem smo se bili ljuto zgrabili s svojimi nasprotniki in zdaj smo stali pred njimi kakor vojaki, ko je padel general. Povsod smo ga pogrešali, že ker smo se ga bili tako privadili, da smo bili vsi šibki brez njega. Kmalu pozneje smo morali prirediti neki shod, a pravim vam, da bi bil zapazil, tudi če bi bil prišel prvič v ta kraj in bi ne bil o Adolfu nikdar ničesar slišal, da tem ljudem na odru manjka onega, ki jih vodi.“

„Te okolnosti so me tirale do odločilnega koraka; to neprestano, že nadležno povpraševanje po njem in večne prošnje, naj ga poskusim zbuditi, a vrhu tega še misel na njega samega. Včasih so mu ustnice tako bolešno strepetale, včasih mu je tako čudno zahropelo v prsih, da mi je šlo mrzlo do mozga. Ta človek trpi, trpi in se samo dela mirnega, sem si dejal stokrat, že sem se ozrl nanj. In koliko trpljenje ga še čaka, predno ga čas ozdravi, če ga sploh kdaj ozdravi! Če mu dam pa naenkrat to strašno zdravilo — morda bo že drugi dan zdrav . . . A če ga požge, pa naj ga požge — tem boljše zanj in nič izgube za nas. Tako sem si govoril res v imenu naroda-egoista.“

„A morda bi bil vendar še dolgo odlašal, da ni sam pospešil moje odločitve. Nekega večera sem prišel k njemu in zagledal brlečo lučko pred veliko podobo . . . Bila je ona . . . Dal si jo je bil naslikati od znamenitega umetnika in danes jo je bil prejel ter prižgal svetiljko pred njo . . . Torej pravo malikovanje! — Začel sem dvomiti, ali je sploh še popolnoma normalen. „Ne smej se,“ je stopil k

meni, „v tolažbo mi je! Ona zasluži, da jo častim kakor kristjan svoje svetnice.“

„Tedaj pa me je zgrabilo. Zagabil se mi je kakor tedaj, ko je jecljal pred menoj, da bo oče — šem jaz sploh nisem mogel nikdar trpeti, ker so . . . ker so neestetične!“ Brutalen odpor, ki je prežal na to morda vse te večere, kar sem jih bil preživel ob tem zdaj tako šibkem človeku, je planil naenkrat v mojih prsih pokoncu in se vrgel proti njemu kakor zver.“

„Tako? Ali pa ti veš, da je bila svetnica?“ sem zategnil hudobno. „Kaj? Ti se drzneš dvomiti!“ je kriknil besno in skočil tik pred me . . . Stala sva si nasproti, oči v oči, sovražno, oba vsa trepetajoča strasti . . . Tedaj sem potegnil meč in sunil, počasi in premišljeno in z mirno roko: Jaz ne dvomim samo, jaz vem celo, da te je nesramno varala! . . . Opotekal se je in smrtno obledel in z levico se je prijel za vrat, z desnico pa za prsi . . . V istem trenutku, dobro se še spomnim, sem čutil samo, da so te-le geste, ki sem jih videl tolikokrat v glediščih v takih veledramatičnih trenutkih in ki so se mi zdele na odrú nenaravne in zoprne, res pristne in iz življenja vzete. Samo to sem čutil tudi potem, ko se je hropeč zgrudil v svoj naslanjač. In pa slast zmagalca, ki je z enim samim krasnim zamahom podrl sovražnika na tla!“

„Molčala sva precej časa oba. „Ali imaš dokaze?“ je vprašal potem s svojim nekdanjim, že tujim mi glasom. Vzel sem tisto njeno pismo iz listnice in ga molče položil predenj. Čital ga je do konca in samo roke so se mu tresle. „A? On?“ je prikimal in vstal. „Hvala lepa! A zakaj mi nisi prej povedal? Ti si vedel?“ Govoril je skoro popolnoma mirno. Da, jaz sem vedel, sem odgovoril, a molčal sem, ker je bilo bolje tako. Zdaj pa sem te hotel zbuditi spet v življenje. In zato, da ne boš neumnosti počenjal! Moj glas je bil trd in hladen, kakor je življenje trdo in hladno.“

„Dobro! Pusti me zdaj samega!“ Podal mi je desnico in hotel oditi v drugo sobo. Tedaj pa sem se zbal zanj iz zgrabil sem ga z obema rokama. „Kaj misliš zdaj storiti?“ se mi je izvilo. „Ne vem!“ je skomizgnil malomarno. „Samo eno te rotim — počakaj do jutri s svojimi sklepi, vsaj do jutri po kosilu. Pridem k tebi in pomeniva se skupaj. V imenu najinega prijateljstva te rotim za to!“ sem prosil.“

„Moj glas je bil ves plah. Bal sem se, kanalja, da bi se že nocoj ne končal in da bi me potem vest ne grizla, da sem ga jaz ubil . . .“

„Dobro!“ je pokimal mirno. „Pridi torej po kosilu!“ Oddahnil sem se in odšel. Zaspal pa sem tisto noč šele proti jutru. Kaj stori? Kak bo jutri? samo to mi je vrelo po možganih.“

„V šoli, popoldne sem bil ves raztresen, po kosilu pa sem kar dirjal k njemu.“

„Sedel je pri pisalni mizi, strašno blede, a popolnoma miren. Moje oči so bile nemo, hlastno vprašanje. „Sedi!“ je rekel ter mi raztegnil droben list. Bil je pismo nanj, kjer mu je povedal, da ve vse in da ga zakolje kakor psa, če kdaj zine o tem, kar je bilo. „In sicer ne ve nihče, ne sluti nihče?“ je vprašal, ko sem mu molče vrnil pismo. „Ne!“ sem odgovoril trdno in potem čakal ves presenečen, kaj še pride. „No, kaj me gledaš? Bog ti povrni, kar si mi storil. Grenko zdravilo, a izborno!“

„Vstal je ter se leno iztegnil. „Vse prazno je zdaj tu notri“ se je nasmehnil ter si pokazal na prsi. „Treba, da spet s čim napolnimo, s čimer si bodi! Torej v nedeljo — da, v nedeljo lahko napravimo shod na Plečah. Povej to doktorju Žemlji. Pripravi jih tudi, da ne bodo preveč zijali, ko pridem jutri v kavarno. In nihče naj mi ne izraža sožalja in nihče ničesar ne vpraša!“

„No, in ljudje so rekli, da je postal zopet, kar je bil nekdanj, ljudje. Jaz ne vem — midva nisva nikdar več govorila sama med seboj. „Menda nisva imela o čem več . . . Drugo leto je vzel svojo deklo. Marker, plačam!“

Moč.

Iz temnih, nepoznanih nižin
v jasno svobodo sleherni dan
se dvigne solnca mogočni žar —
in veseli se zelenih planin
in veseli se dehtečih poljan
svobodnega vsemira silni car.

Ej, tak v duši tajna moč
iz nočnih senc, iz temé,
iz nižin prek najvišjih vrhov
vstaja, dviga se v dan skozi noč
in z novo radostjo polni srcé
in daje ponos vedno nov.

Vekoslav Spindler.